

Anmeldelser

Peter Munk Christiansen og Asbjørn Sonne Nørgaard, *Faste forhold – flygtige forbindelser. Stat og interesseorganisationer i Danmark i det 20. århundrede*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003, 250 s., kr. 248,00.

Blandt de mange bind produceret i forbindelse med gennemførelsen af den såkaldte magtudredning er der også et bind om forholdet mellem interesseorganisationer og stat i Danmark i det 20. århundrede. Bogen rummer først og fremmest en empirisk beskrivelse af udviklingen af relationen mellem stat og organisationer i det 20. århundrede, herunder drøftes årsager til og konsekvenser af de skiftende relationer mellem stat og interesseorganisationer.

Den empiriske beskrivelse er solid, baseret på et omfattende datamateriale fremkøbt af efterhånden mange års forskning samt nye data indsamlet af bogens forfattere til formålet. Centralt i bogen er tre kapitler, der beskriver forholdet mellem stat og organisationer i perioderne 1900-1945, 1945-1975 og 1975-2000 under overskrifterne: "Etableringen af faste forhold", "Modne forhold" og "Faste forhold under opbrud". Overskrifterne angiver i kort form hovedresultatet af undersøgelsen af udviklingen i forholdet mellem stat og interesseorganisationer.

I litteraturen forklares etableringen af de "faste" forhold ofte enten som et socialdemokratisk projekt eller som resultatet af de kriseindgreb, der blev forårsaget af første verdenskrig. Forfatterne påviser – delvist ved hjælp af hidtil oversete data – at de "faste forhold" i overraskende høj grad var etableret allerede før den første verdenskrig, hvilket naturligvis svækker de to gængse forklaringer. Der gives dog ikke, så vidt denne læser kan se, nogen klar alternativ forklaring på etableringen af de faste forhold.

Spørgsmålet er, om ikke stigende ambitioner hos statsmagten, den blander sig mere og mere detaljeret i mere og mere, under alle omstændigheder udgør en vigtig del af forklaringen? Denne forklaring har yderligere den fordel, at den ikke er i modstrid med de to gængse forklaringer. Krisen under første verdenskrig giver et løft i statsmagtens ambitionsniveau. Det samme gør det socialdemokratiske projekt.

I kapitlet om de "Modne Forhold 1945-1975" gøres der flere interessante betragtninger. Den liberalisering – nationalt og internationalt – der præger tiden efter anden verdenskrig, medfører ikke en afvikling eller bare en reduktion i "korporatismen", som man ellers kunne have troet. De faste forhold mellem stat og organisationer før 1945 vedrørte primært de erhvervsrettede ministerier og omfattede især erhvervenes og arbejdsmarkedets organisationer. Efter anden verdenskrig sker der det interessante, at mønstret breder sig til det, man kunne kalde velfærdsstatsministerierne, i første omgang undervisningsministeriet. Her udvikles en tradition for, at "de berørte parter", dvs. de offentligt ansatte og deres organisationer, inddrages og høres på samme måde, som erhvervslivet og arbejdsmarkedets organisationer inddrages.

Det kunne nok give anledning til normative overvejelser. Er det legitimt og demokratisk? Det har man diskuteret i relation til erhvervslivets og arbejdsmarkedets organisationer, hvor man kan have forskellige meninger om legitimiteten. Men her er dog tale om, at statsmagten kommer og blander sig, hvorfor det er muligt i det mindste at argumentere for, at det også ud fra en demokratisk synsvinkel kan være rimeligt at inddrage de berørte parter. Det forholder sig anderledes med undervisningspolitik, sundhedspolitik osv. Her forekommer det mindre indlysende, at de ansatte i disse sektorer har en særlig legitim adkomst til at påvirke politikken ud over den adkomst, de har som borgere og vælgere. Det kunne godt have været genstand for en overvejelse.

En tilsvarende problemstilling vedrører den tredje periode "Faste forhold under opbrud 1975-2000". Her påvises markant, at miljø- og forbrugerorganisationer og andre tilsvarende almennyttige organisationer nu inddrages på lige fod med erhvervslivets, arbejdsmarkedets og den offentlige sektors organisationer. Jeg har ved selvsyn i et udvalg, der skulle forberede en revision af landbrugsloven, oplevet, at de "grønne" organisationer blev behandlet på lige fod med landbrugets organisationer.

Hvor er legitimiteten i det? Hvis man skal forsvare og forklare organisationernes inddragelse normativt, kan det blandt andet gøres ved en henvisning til en arbejdsdeling mellem den "numeriske" og den "korporative" kanal. Hvor der er veldefinerede interesser, som er organiseret med en høj organisationsprocent, som påvirkes af offentlig politik, så kan det vel forsvares, at de inddrages til at supplere den numeriske kanal? Men hvordan forklare inddragelsen af Naturfredningsforeningen og Friluftsrådet, som ikke repræsenterer nogen veldefineret interesse, og som slet ikke har nogen høj organisationsprocent? Ydermere er den numeriske kanal helt oplagt og velegnet(?) til at repræsentere de hensyn, som disse organisationer formodes at repræsentere. Det kunne nok have fortjent en overvejelse.

Bogen påviser overbevisende, at der sker en opblødning af de faste forhold i slutningen af det 20. århundrede. Nogen klar og entydig forklaring herpå gives der ikke. Formentlig fordi en række faktorer spiller ind. En af disse forklaringer kunne være EU. Et stigende antal sager af interesse for de klassiske interesseorganisationer afgøres i EU. Den problemstilling behandles i et særligt kapitel.

Der er også et særligt kapitel om relationerne mellem organisationerne og Folketinget, som dog kun dækker perioden 1980-2000, formentlig fordi man har flere data om disse relationer og især synet på dem i denne periode sammenlignet med tidligere perioder. Det påvises, at folketingspolitikernes syn på organisationerne og deres rolle har ændret sig i perioden, og at der er sket en konvergens partierne imellem. Forskellene partierne imellem er mindre ved periodens slutning end ved dens begyndelse.

Forfatterne synes at se en sammenhæng mellem organisationernes svækkede forbindelse til administrationen og en øget organisationsinteresse for Folketinget. Det er jeg nu ikke så sikker på. For det første er forbindelserne til administrationen måske ikke så svækket, som materialet tyder på, de har eventuelt blot antaget andre former. Dog er det nok rigtigt, at relationerne er blevet mere pluralistiske og dermed mindre privilegerede. Relationerne til administration og Folketing er un-

der alle omstændigheder ikke et enten/eller, men et både/og, hvor organisationerne virtuost spiller på begge strenge for at opnå den maksimale effekt. Det er meget almindeligt, at organisationesrepræsentanter i dialog med administrationen henkastet nævner, at de nok lige vil nævne sagen for ministeren/ordføreren/ordførerne. Det er et effektivt middel til at sikre, at embedsmændene fastholder fokus på sagen.

Bogens største svaghed er nok, at den i meget ringe omfang belyser, hvad der kommer ud af alle anstrengelserne. Giver den megen kontakt for eksempel indflydelse? Det får vi stort set ikke noget at vide om. Der står et sted i bogen, at hvis organisationerne ikke fik noget ud af det, så ville de vel ikke fortsætte med at bruge tid og andre ressourcer på aktiviteten. Det kan man nu ikke være sikker på. Organisationsbureaukrationerne har en snæver egeninteresse i at holde gang i møllen, hvad enten det giver resultater eller ej. Det tætteste man kommer på at undersøge effekter, er et kapitel med titlen "Kan korporatisme skabe konsensus?" Den overordnede konklusion er, at korporatisme ikke generelt dæmper konfliktniveauet i et i øvrigt konsensusorienteret Folketing.

Tilbage står en bog, der grundigt, minutiøst og kompetent empirisk afdækker relationerne mellem stat og organisationer i det 20. århundrede. De helt store og for en bredere kreds opsigtsvækkende interessante spørgsmål i den forbindelse berører bogen slet ikke eller kun i ringe grad. Der er kort sagt tale om kedelig, men redelig statskundskab.

Ole P. Kristensen
Plantedirektoratet

Lise Togeby, *Fra fremmedarbejdere til etniske minoriteter*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2003, 288 s., kr. 248,00.

I forskningen om indvandrere og flygtninge er gode nyheder en sjældenhed. De sidste par år har vi med mellemrum hørt, at Danmark er et af de mest indvandrerfjendske (formuleringen var vist nok "racistiske") lande i EU, og at Danmark er det europæiske land, som har mindst succes med at integrere indvandrere på arbejdsmarkedet. En rapport fra Rockwool Fonden hævdede i efteråret 2004, at Danmark gør det endnu dårligere end Tyskland, hvad angår integration på arbejdsmarkedet.

Denne konklusion kan selvfølgelig skyldes, at integrationen i det specifikke område, man forsker i, virkelig ikke går godt. Men det kan også skyldes det teoretiske apparat, som forskeren kører det uskyldige genstandsfelt igennem. I indvandrerbranchen har en række forskere tilsyneladende en gang for alle besluttet, at det danske samfund er et uendeligt (ny)racistisk samfund, som ustandselig undertrykker og marginaliserer "de fremmede". De har derfor taget den fornemme opgave på sig at afsløre endnu et felt, hvor der er tale om skjulte eller åbenlyse hegemonier, dikotomier, hierarkiseringer, fjendebilleder og "os" og "dem"-konstruktioner. Lise Togeby citerer i sin bog en af disse antiracistiske forskere, Mustafa Hussain: "På trods af at en række politikere fra de etniske minoriteter er blevet

valgt ind i kommunalbestyrelserne og i amterne, er deres reelle politiske indflydelse forblevet minimal – hvis ikke fraværende. ... Alt i alt må man konstatere, at indvandrems indflydelse via folkestyret indtil videre er marginal”.

Togeby problematiserer denne og lignende udokumenterede påstande i sin bog, som er en del af magtudredningsprojektet, og som analyserer indvandrems deltagelse i det politiske liv i Danmark. I den velargumenterende bog, som bygger på solid forskning og ikke *a priori* formodninger, dokumenterer hun, at en række forskere og debattørers påstand om de evigt marginaliserede og udstødte indvandrere simpelthen ikke er dækkende, når det drejer sig om politisk deltagelse. Ved valget i 2001 blev der nemlig valgt ganske mange repræsentanter for de etniske minoriteter ind i danske kommunalbestyrelser. Faktisk er de etniske minoriteter overrepræsenteret i landets tre største kommuner, eksempelvis i København, hvor der bor forholdsvis mange indvandrere.

Der er naturligvis grænser for, hvor meget indflydelse på det danske samfund de etniske minoriteter har opnået ved at få valgt to repræsentanter til Folketinget og 51 repræsentanter til forskellige kommunalbestyrelser. Til dette må man føje, at der ikke er tale om en homogen etnisk minoritetsgruppe, som har de samme interesser og samme synspunkter om integrationspolitik. Indvandrerpolitikere skændes ofte i medieme om den rette politik vedrørende dette eller hint. Man kan spørge, hvorfor de skulle opføre sig anderledes end de danske politikere? Imidlertid udøver politikere med indvandrer- eller flygtningebaggrund alligevel en vis indflydelse på de beslutninger, der bliver taget. Togeby nævner som et godt eksempel på dette, at Venstre i Århus skiftede holdning til modersmålsundervisningen, efter de fik indvalgt et medlem med tyrkisk baggrund.

Hvis vi vender tilbage til over- og underrepræsentationsproblematikken kan man konstatere, at de to folketingsmedlemmer, Nasser Khader og Kamal Qureshi, tilsammen udgør 1,1 pct. af de valgte, mens 1,5 pct. af de valgberettigede til folketingsvalget havde baggrund i et tredjeland, dvs. et ikke-vestligt land. Forskellen kan ikke påstås at være så stor. Ved første øjekast virker det, som om etniske minoriteter er betydeligt underrepræsenteret i kommunalbestyrelserne: Mens 3,5 pct. af de valgberettigede ved kommunalvalgene i 2001 havde baggrund i ikke-vestlige lande, gælder det kun for 1,1 pct. af de valgte repræsentanter. For de ovennævnte anti-racistiske forskere ville dette være tilstrækkelig dokumentation til at påpege endnu et tilfælde af strukturel racisme. Men Togeby forklarer omhyggeligt og overbevisende, at det primært er en konsekvens af de etniske minoriteters bosætningsmønstre, idet der bor meget få ”fremmede” i de mange mindre landkommuner. Når der er overrepræsentation i enkelte kommuner, så skyldes det, at man ved personlig stemmeafgivning kan ændre rækkefølgen af de opstillede personer. En række etniske grupper har benyttet sig af den mulighed ved samlet at stemme på deres ”egne” kandidater, eksempelvis tyrkere i Århus og kinesere i København. Dette har resulteret i en betydelig overrepræsentation af de etniske minoriteter. Yderligere tilskynder den danske (og norske) specielle valgordning åbenbart indvandrerpolitikere til at mobilisere deres egne etniske gruppe og få dem til at gå til valgurnerne. Den danske politiske mulighedsstruktur er på dette punkt meget åben.

Togebys analyse viser, at man ikke kan sætte sin analyse på autopilot: Hvis mange medlemmer af etniske minoriteter er udstødte og marginaliserede på arbejdsmarkedet, er de det også i det politiske liv. Der sker ikke automatisk en akkumulering af ulighed i ressourcer til ulighed i deltagelse og videre igen til ulighed i repræsentation. Der foregår nemlig i nogle bestemte etniske grupper en kollektiv politisk mobilisering, der kompenserer for svaghed på andre områder.

Analysens teoretiske styrke ligger i, at Togeby har anvendt gængse politologiske teorier for at forstå og forklare undersøgelsens resultater i stedet for at gå ud fra, at de politiske mekanismer er væsentligt anderledes, fordi analysen drejer sig om etniske minoriteter. Hun tager hovedsagligt udgangspunkt i teorien om, at bestemte gruppers, i dette tilfælde etniske minoriteters, politiske deltagelse eller mangel på det samme primært kan forklares ud fra den måde, samfundet har opbygget sine politiske institutioner på, dvs. "institutionel teori".

Togeby argumenterer overbevisende for, at det er gået overraskende godt med den politiske integration af etniske minoriteter. De deltager ikke i samme omfang som den øvrige befolkning, men de deltager overraskende meget. Den politiske integration ser ud til at være lykkedes bedre end andre former for integration. Og den ser ud til at være lykkedes bedre i Danmark end i mange andre lande.

Bogen henvender sig specielt til forskere, studerende, politikere og andre, der beskæftiger sig med etniske minoriteter. Men kapitel 8 om "Politisk repræsentation" og konklusionskapitlet anbefales varmt til alle, som interesserer sig for indvandrerforskningen og gerne vil have en generel ide om, hvordan det går med integrationen, og om, hvordan demokratiet fungerer.

I indvandrerforskningen har vi brug for endnu flere konkrete undersøgelser af etniske minoriteters situation på forskellige felter frem for forudindtagede overvejelser om de evige undertrykte og marginaliserede "fremmede".

Mehmet Ümit Necef
Center for Melle møtstudier
Syddansk Universitet

Jens Hoff (red.), *Danmark som informationssamfund*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004, 349 s., kr. 298,00.

Kært barn har mange navne, når den teknologiske udvikling skal beskrives i relation til samfundslivet: "informationsmotorvejen", "informationssamfundet", "videnssamfundet" og "Det Digitale Danmark" er blot nogle få. Ligegyldigt hvilken term man vælger, er der ingen tvivl om, at Danmark er langt fremme med hensyn til den samfundsteknologiske udvikling. Faktisk er Danmark på en lang række parametre for såvel internetadgang, computeranvendelse og IKT-implementering i det offentlige blandt de førende i verden.

Udviklingen er nået vidt, siden Tarja Cronberg i 1990 i *Fremtidsforsøg* beskrev, hvorledes forskellige kommuner og andre politiske aktører forsøgte sig med at anvende datidens informations- og kommunikationsteknologier som videotekst,

hybridnet og telehuse. Snart blev disse teknologier nemlig udkonkurreret af det fænomen, vi i dag kender som internettet.

Det var ikke bare den teknologiske udvikling, der gik stærkt. Op igennem 90'erne blev regeringen i stigende grad opmærksom på informationsteknologiens potentiale for forvaltning og demokrati, og den ene digre rapport fulgte den anden. Samtidig var der en bred offentlig interesse. Som Sune Johansson nævner i bogen, er disse rapporter blandt de eneste publikationer, der er blevet regulære bestsellere i befolkningen.

Nærværende bog er ikke den første danske publikation, der beskæftiger sig med internettets konsekvenser for politik og demokrati. *Informationsteknologi, organisation og forandring* fra 1998 med Kim Viborg Andersen som redaktør søger at give et overblik over informationsteknologiens anvendelse og perspektiver i forvaltningen, mens Jens Hoffs, Karl Löfgrens og Sune Johanssons *Internet og demokrati* fra 1999 og undertegnede egen *Den digitale demokratiske dialog* fra 2003 beskæftiger sig med perspektiverne for demokratisk deltagelse via nettet.

I forhold til hvad der udgives internationalt, er der dog stadig en mangel på dansksprogede publikationer, der kan give såvel forskere som politiske beslutningstagere og almindelige borgere nogle pejlemærker for, hvor udviklingen er på vej hen. Nærværende bog er så meget desto mere relevant, eftersom den inden for Magtudredningens rammer søger at skitsere, hvordan udviklingen måske er ved at omdefinere traditionelle hierarkier og magtformer i samfundet.

Teoretisk lægger bogen ud med en glimrende og fyldig artikel af Jens Hoff og Flemming Bjerke, hvor de skitserer forskellige teoretiske bud på informationsteknologiens sociale konsekvenser. Det er også her, bogens socialkonstruktivistiske udgangspunkt præsenteres. Det understreges, at den teknologiske determinisme, hvad enten positiv eller negativ, er for ensidig og ikke fanger de dynamikker og praksisser, hvorunder informationsteknologien skabes og omskabes i en samfundsmæssig kontekst. Den samfundsteknologiske udvikling er ikke rationel og lineær, men præget af pludselige spring, omfortolkninger og anvendelser, der ikke har været tilsigtede. Her er internettet i parentes bemærket et særligt godt eksempel, der støtter forfatterens udgangspunkt, idet dets udvikling fra starten har været anarkisk og uden en overordnet målsætning for anvendelsen.

Selv om det socialkonstruktivistiske udgangspunkt i dag nærmest forekommer *common sense* i beskrivelsen af forholdet mellem teknologi og samfund, er det tydeligt i visse af bogens indlæg, at det har været en kamp at få dem tilpasset under denne ramme. Af og til virker artikelforfatteres henvisninger til den overordnede ramme temmelig påklistrede. Når det er sagt, skal det siges, at artiklerne kommer bredt rundt om bogens tema, og der fokuseres på såvel en forvaltnings- som en demokratidiskussion.

Bogen rummer bl.a. en god gennemgang af dansk teknologihistorie præsenteret af Sune Johansson. Vi hører om alt fra hulkort og regnecentralen til de nyeste teknologier i form af nettet. Samtidig er det også en fin gennemgang af skiftende myndigheders diskurser på det teknologiske område. Vi får blandt andet punkteret nogle myter om det offentliges hensigter, og det vises, hvorledes der først sent decideret tales om internettet.

Den teknologiske udvikling går hurtigt, og eksisterende politiske institutioner tilpasser sig undertiden kun meget langsomt hertil. I Karl Löfgrens artikel vises det, hvorledes partier i stort omfang ser nettet som et traditionelt medium for propaganda og kampagner snarere end som et forum for dialog med vælgere og medlemmer. I det hele taget tænker mange offentlige initiativer primært i informations- frem for kommunikationsteknologier, selv om eksempelvis internettet synes at rumme de allerstørste potentialer i forhold til sidstnævnte.

Dermed lægger de sig i det spor, der internationalt betegnes *E-government*, frem for at fokusere på *E-democracy*, hvor fokus er interaktion, dialog og mere direkte inddragelse af borgerne. Med den indledende artikels glimrende sondring mellem forskellige demokratimodeller i informationssamfundet er der hermed primært tale om et servicedemokrati. Dette illustreres også klart i det hjemlige politiske landskab, hvor demokratibegrebet kun kortvarigt har været fremtrædende i myndighedernes IT-politiske diskurs. Megen IT-politik er nu (igen) samlet hos regnedrengene i Finansministeriet, og derved fokuseres på effektivisering og besparelser frem for på demokratisk inddragelse af borgerne.

En anden af de pointer, der fremgår ved gennemlæsning af bogens mange empiriske eksempler, er, at det er svært at vurdere et givet projekts succes. Det er med andre ord vanskeligt at afgøre, om glasset er halvt tomt eller halvt fuldt.

Et afgørende spørgsmål, når bogen publiceres i Magtudredningens regi, er naturligvis, hvem der har magten? Dette spørgsmål nærmer flere forfattere sig. Sune Johanssons artikel om lokaldemokrati i informationsalderen og Flemming Bjerkes kapitel om softwarepatenter og magt giver et bud. Softwaregiganter som Microsoft er allerede i dag så magtfulde, at de er i stand til at sætte såvel nationalstater som internationale institutioner under pres. Samtidig er sådanne aktører principielt uden for demokratisk kontrol, et problem som bør være genstand for en øget offentlig debat. Alt i alt kunne bogen dog, ikke mindst i konklusionen, rumme et klarere oprids af de magtforskydninger i informationssamfundet, der allerede synes at være i gang.

Ligeledes er bogen i stort omfang blind for den sociale dimension af informationssamfundet. Adgangen til og kompetencen til at udnytte IKT er ikke lige fordelt, og det er et område, der afgjort bør forskes mere i.

Bogen er måske for stor, og da en del forfattere beklager sig over, at de er blevet bedt om at indskrænke sig, tør man slet ikke tænke på resultatet, såfremt redaktøren ikke havde ydet sin indsats for at begrænse de enkelte artiklers omfang. Mange indlæg kunne dog stadig skæres ned. Det er tydeligt, at forfatterne brænder for deres emne, men i forhold til den overordnede struktur og sigtet kunne man godt have udeladt visse detaljer. F.eks. er det irrelevant, at Lone Dybkjær er kusine til Jørgen Lindegård, med hvem hun lavede den såkaldte Dybkjær-rapport. Decideret subjektive bemærkninger såsom "Ekstra Bladets hetz" og lignende formuleringer klæder heller ikke en generelt velskrevet fremstilling.

Bogens artikler udspringer blandt andet af indlæg på konferencer i 2002, herunder Nordisk Statskundskabskongres. Det er naturligt med et to års spænd fra ide til udgivelse, men i tilfældet IT og samfund er dette tidsrum ofte fatalt. Imidlertid må man rose de fleste forfattere for at være godt opdaterede i forhold til såvel

litteratur som teknologisk udvikling. Dog savnes der artikler eller perspektiveringer i forhold til de mobile teknologier, der i skrivende stund tegner til at blive måske endnu mere gennemtrængende end World Wide Web, ikke mindst SMS- og MMS-beskeder. Ligeledes er der heller ingen referencer til de såkaldte weblogs, elektroniske dagbøger, der allerede finder udbredt politisk anvendelse. Måske er det her, den nye demokratiske, elektroniske kaffestue skal findes.

Jakob Linaa Jensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Jørgen Øllgaard og Mogens Ove Madsen (red.), *magt.dk. Kritik af Magtudredningen*, København: Forlaget Frydenlund, 2004, 265 s., kr. 248,00.

magt.dk har haft en meget hastig tilblivelse, som det berettes i forordet, og man skal derfor ikke forvente noget, der kunne ligne en kritik (*in the kantian sense*, forstås) af Magtudredningen, men snarere nogle trut i debathornet fra forskellige verdenshjørner tegnet af forskere, journalister, politikere og en enkelt tidligere topembedsmand. Enkelte er journalistisk aggressive, andre anslår seriøse takter til en senere mere udfoldet kritik af grundlæggende analytiske og teoretiske indfaldsvinkler og rammer. Et sådant frisk skud fra hoften bør man som sådan byde velkommen al den stund, at forskningsresultater, der modsiges eller kritiseres i det offentlige rum, synes at være sjældent. Og *magt.dk* har haft held til at vække pressen. Om ikke andet for en kort stund, hvor man med hele og halve sider i de store dagblade (for eksempel *Politiken*, 6. marts 2004) fik en ganske uproportioneret dækning i forhold til den lidt tonløse opmærksomhed, Magtudredningen – trods bestræbelser på det modsatte – selv fik, når der ses bort fra den smule ståhej, der var omkring slutrapporten. Det skyldes ikke mindst, at *magt.dk* og folkene bag spillede dels nævenyttige journalistiske kort, dels fremlagde mere seriøse grundlæggende problemstillinger i Magtudredningen. Dvs. at de dels gik i kødet på processen og formalia, dels forholdt sig til indholdet i primært Magtudredningens slutrapport.

På den ene side er der historien om sammensætningen af udvalget i ensidig Århus-politologisk retning, den efterfølgende indsnævring af forskningstemaer og tilgange og ledelsens allokering af broderparten af forskningsmidlerne til egne projekter. Jørgen Øllgaard, der bidrager med to artikler, kunne meget vel have lavet en interessant og muligvis veldokumenteret procesanalyse – en magtudredning af Magtudredningen – men forråder sin egen nysgerrighed med beskyldninger og tendentiøse beskrivelser af en proces, hvor en konspiratorisk dramaturgi kommer til at skygge for de magtanalytiske momenter, alle og enhver siden 1960'erne har vidst også spores i videnskabelige sammenhænge; og her endda af stor offentlig relevans. I samme boldgade er der Henrik Dørges kritik af eliteundersøgelsen, fordi man ikke offentliggjorde navne på de forskellige elitepersoner, der møjsommeligt var blevet identificeret. Det er journalistisk interessant, men

næppe videnskabeligt. Det siger lige så meget om mediernes adgangskriterier som om Magtudredningens svigtende sans for formidling.

På den anden side rejser *magt.dk* en række mere principielle problemstillinger ved Magtudredningen. Eksempelvis adresserer Lars Goldschmidt centrale spørgsmål vedrørende demokrati og magt, som han ikke finder svar på i slutrapporten. Det gøres konstruktivt og fremadrettet, men den mangel på et samlende enheds- perspektiv og plan, han synes at efterlyse, er paradoksalt nok resultatet af den forskningspluralisme, ledelsen andetsteds beskyldes for at forsynde sig mod.

Peder Søndergaard, Frank Aaen og Mogens Ove Madsen rejser hver i sær kritik af de manglende analyser af økonomisk magt. De savnes bestemt, og kritikken hjælper til at highlighte de analyser, der trods alt er foretaget på trods af en beskedne søgning efter midler til analyser af økonomisk magt. Det siger naturligvis noget om forskningsledelsens syn på økonomisk magt som et uklart koncept, men måske lige vel noget om orienteringen i samfundsvidenskabelige forskningsmiljøer væk fra 1970'ernes fokus på økonomi og klasser. Magtudredningen kunne have været et vitamintilskud til en såvel teoretisk som empirisk tværvideenskabelig afprøvet genskabelse af forholdet mellem klasser, magt og økonomi, men blev det ikke. Derudover bidrager Drude Dahlerup med kritik af suverænitetsbegreber og -analyser, Mustafa Hussain med en bourdieu'sk kritik af metode og analyse af danskernes holdninger til de fremmede, Lars Geer-Hammershøi med et socialanalytisk bud på den samtidsdiagnose, Magtudredningen manglede, og Hans Engell med en kritik af forskningsledelsens afskærmning af projektet muliggjort af bl.a. politikernes afskibning af projektet.

På et endnu mere overordnet niveau rejses der kritik af slutrapportens hovedbudskaber og ikke mindst vægtningen af dem. Den kritik rejses af såvel forskere (bl.a. Erik Christensen) som politikere i antologien og på tværs af forskellige skillelinjer. Sagen er for så vidt enkel. Magtudredningen havde kritiske bemærkninger og markeringer af faresignaler i slutrapporten, men valgte ganske enkelt primært et historisk perspektiv som vurderingsform frem for de idealer, det politiske system bekender sig til. Gør man det sidste, får man endog meget kritiske analyser ud af det, som eksempelvis Jørn Loftagers *Politisk offentlighed og demokrati i Danmark* fra 2004. Men det gjorde man ikke i slutrapporten.

Afslutningsvis bør det bemærkes, at det forekommer en anelse betænkeligt, at der fældes ubetingede domme over et femårigt forskningsarbejde, et hav af publikationer og bøger, uden at et fuldstændigt datagrundlag er tilvejebragt endsige gennemtygget. Men dette forekommer netop at være en af grundene til, at *magt.dk* fik så overdimensioneret en mediedækning i forhold til indholdet af antologien. Dette er ikke en opfordring til videnskabelig puritanisme eller berøringsangst, men måske snarere et hint om, at det kunne være en god idé, om Magtudredningen havde bevilliget midler til et efterfølgende review af hele baduljen set i sammenhæng – ikke for mediernes skyld, men som moment i den videnskabelige afklaring og debat, der kun langsomt, men stædigt siver ind i offentligheden.

Stefan Hermann
Undervisningsministeriet

Charlotte Antonsen og Peter Norsk (red.), *På vej mod Europas forfatning?*, København: Peter la Cours Forlag, 2003, 143 s. (kan rekvireres gratis på www.euoplysningen.dk).

Venstres EU-ordfører Charlotte Antonsen og den konservative folketingskandidat Peter Norsk har sammen redigeret denne lille bog, der handler om den forfatnings-traktat for EU, som danskerne skal stemme om senest i efteråret 2006. Formålet med debatbogen er at skabe overblik over de vigtigste spørgsmål, som forfatnings-traktaten rejser. Artiklerne spænder derfor over så forskellige områder som op-prioriteringen af EU's fælles udenrigspolitik til inkorporeringen af Charteret for grundlæggende rettigheder. Antologien er et velkomment første skridt mod en forhåbentlig (men desværre ikke særlig sandsynlig) nuanceret politisk debat om forfatningstraktaten.

Redaktørerne understreger, at de har søgt en bred og alsidig behandling af forfatningstraktaten ved at have bidragydere med vidt forskellig baggrund og holdning til EU. Det er da også i høj grad lykkedes at undgå den trivielle ja-nejdebat om Danmarks EU-medlemskab. Dog bør det påpeges, at antallet af eksplicite EU-skeptikere kun udgør to ud af de 23 bidragydere, som består af politikere, ledende fagforeningsfolk og personer fra organisationsverdenen, journalister og en række EU-eksperter som Niels Thygesen, Peter L. Vesterdorf og Lykke Friis.

Det gør bogen mere nuanceret, at Charlotte Antonsen og Peter Norsk har bedt en række forskere bidrage, men det ændrer ikke på dens lidt halvhjertede balance-ring af holdninger til EU. Professor dr. jur. Hjalte Rasmussens analyse af forholdet mellem forfatningstraktaten og Danmarks grundlov skal fremhæves som et af de mest interessante og skarpe bidrag, der ikke viger tilbage fra at forudsige mulige problematiske konsekvenser af forfatningstraktaten. Hjalte Rasmussen argumenterer for, at forfatningstraktaten kun kan få forrang for dansk ret, hvis Grundloven ændres eller Højesteret ændrer sin fortolkning af grundlovens § 20. Men andre aspekter af forfatningstraktaten er mere tvetydige, og Hjalte Rasmussen efterlyser derfor et klart kompetencekatalog og en høring af Højesteret.

Flere af bogens bidragydere anvender mere eller mindre bevidst ordet "forfatning" om de 448 artikler, der tilsammen formelt hedder 'Traktat om en forfatning for Europa'. I sit bidrag understreger Henning Christophersen, der var medlem af Konventets præsidium, at dokumentets tvetydige navn faktisk skyldes, at vi befinder os et sted mellem en forfatning og en mellemfolkelig aftale. Den manglende præcisering af ordene "forfatning" og "traktat" i bogens andre bidrag kan give næring til EU-skeptikers og EU-tilhængeres gensidige beskyldninger for at manipulere med, hvad forfatningstraktaten "i virkeligheden" er.

Det mest interessante ved *På vej mod Europas forfatning?* er, at vi får flere forskellige perspektiver på forfatningstraktaten. Bidragyderne giver faktisk ofte modsatrettede tolkninger af samme artikel eller område i dokumentet. For eksempel fremhæver Lykke Friis, at forfatningstraktaten er afgørende for at få et udvidet EU til at fungere, mens Hjalte Rasmussen omvendt mener, at politikere som Joschka Fischer og Guy Verhofstadt tager udvidelsen som gidsel i et forsøg på at føderalisere EU. Et andet eksempel er subsidiaritetsprincippet, også kaldet nærhedsprincippet,

som tolkes som både svagt formuleret (af Keld Albrechtsen og Hjalte Rasmussen) og effektivt (af Gitte Seeberg og Claus Larsen-Jensen).

Der er dog nogenlunde enighed om, at forfatningstraktaten med bl.a. inkorporeringen af Charteret for grundlæggende rettigheder giver EU-borgere nye rettigheder. Om det er positivt eller negativt, er der imidlertid ikke enighed om. Det overrasker ikke, at professor i økonomi, Niels Thygesen, beklager indskrivningen af sociale rettigheder i forfatningstraktaten, da det vil forringe de europæiske virksomheders konkurrenceevne, mens LO's næstformand, Tine Aurvig-Huggenberger, og direktøren for Institut for menneskerettigheder, Morten Kjærum, er tilfredse med den øgede beskyttelse. Mere interessant er det, at nuværende socialminister Eva Kjer Hansen opfatter rettighederne som positive frihedsgarantier, der vil få europæere til at begynde at krydse landegrænser inden for EU.

Jeg vil vove den påstand, at disse delvist modsatrettede tolkninger ikke kun skyldes forfatternes "vidt forskellige baggrund og holdning til EU", som redaktørerne ellers fremhæver. Usikkerheden skal også findes i traktattekstens egen flertydighed og mangel på præcision, der åbner for mange forskellige læsninger. Hjalte Rasmussen fremhæver, at Laeken-erklæringen pålagde Konventet at gøre traktaterne lettere læselige og forståelige for menigmand. Alligevel, skriver Hjalte Rasmussen, er "mange af artiklerne i Del I, EU-traditionen tro, fulde af krydshenvisninger til andre artikler i samme eller andre dele af traktaten. Det gør det ofte helt umuligt at gætte, hvad sagen egentlig drejer sig om – også for indviede" (p. 116).

Hvis det er tilfældet, kan man tvivle på, om forfatningstraktaten udfylder den rolle, som nationale grundlove og forfatninger (ideelt set) har: at skabe et stabilt og forudsigeligt retsgrundlag for demokratiet. Et demokrati, som mange konventionsmedlemmer ønskede skulle udvikle sig på europæisk plan. Mere overordnet kan man med den politiske teoretiker Richard Bellamy og Jean Monnet-professor Joseph Weiler spørge, om en forfatningstraktat overhovedet er et godt svar på det såkaldte demokratiske underskud i EU?

Sådanne mere teoretiske spørgsmål diskuterer *På vej mod Europas forfatning?* ikke. Til gengæld kan bogen anbefales som en bredtfaavnende og lettilgængelig behandling af forfatningstraktaten fra en dansk vinkel.

Rebecca Adler-Nissen
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Tom Christensen, Per Lægreid, Paul G. Roness og Kjell Arne Røvik, *Organisationssteori for offentlig sektor. Instrument, kultur, myte*, Oslo: Universitetsforlaget 2004, 212 s., Nkr. 249,00.

Organisationsforskningen har i de senere år fortrinsvist været drevet ved handelshøjskoler. Derfor er en lærebog i organisationsteori med fokus på den offentlige sektor og med faglig forankring i statskundskaben særdeles velkommen. Ikke over-

raskende skulle bogen fødes i et samarbejde mellem forskningsmiljøer i Oslo, Bergen og Tromsø. Organisationsforskningen i Norge har ikke mindst på grund af *the grand old man*, Johan P. Olsen, haft en central plads inden for statskundskaben. Det samme har ikke været gældende i Danmark.

Ifølge forfatterne har organisationsforskningens forankring i handelshøjskolemiljøet betydet, at forskningen har negligeret sammenhængen mellem udformningen af offentlig politik og organiseringen af den offentlige sektor. Hovedformålet med bogen er på den baggrund at svare på, hvordan de organisatoriske rammer for offentlige formelle organisationer påvirker offentlige beslutningsprocesser og deres udfald (p. 25). Der bygges således på den grundlæggende antagelse, at deltagerne i udformningen af den offentlige politik handler på vegne af formelle organisationer. Det vil sige, at deltageres organisationstilhørsforhold påvirker deres tanke- og handlemåde og dermed også indholdet af den offentlige politik (p. 11).

Spørgsmålet besvares ved at anlægge tre forskellige og delvist komplementære perspektiver. Et *instrumentelt perspektiv* fremhæver formelle og strukturelle aspekter ved organisationer. Et *kulturperspektiv* fremhæver uformelle (institutionelle) aspekter ved organisationer og peger i den sammenhæng på nogle begrænsninger og muligheder, som ligger i de organisatorisk etablerede traditioner og kulturer. Et *myteperspektiv* inddrages for at vise, hvordan værdier i omgivelserne har betydning for offentlige organisationer.

Perspektiverne præsenteres i hvert sit kapitel i begyndelsen af bogen, hvorefter de benyttes som ramme for diskussion af fire centrale aspekter ved offentlige organisationer: mål/værdier, ledelse/styring, reformer/ændringer, effekter/implikationer. Argumentet for at anlægge tre perspektiver er, at en kompleks offentlig sektor nødvendiggør en bred analytisk ramme med henblik på at øge forståelsen af offentlige beslutningsprocesser og deres udfald. Denne Allison-inspirerede tilgang virker fornemt som en måde, hvorpå flere forskellige teorier kan præsenteres inden for rammerne af en overordnet struktur. Desuden gør forfatterne godt brug af perspektiverne i bogens efterfølgende kapitler med det resultat, at fremstillingen gøres pædagogisk, og diskussionerne bliver nemme at følge. Disse aspekter underbygges med en righoldig inddragelse af en række relevante empiriske eksempler. Her kommer forfatternes mangeårige solide forskning dem til gode.

Særlig interessant er bogens første og sidste kapitel. I kapitel 1 redegøres for organisationsteoriens placering inden for statskundskaben. Derudover knyttes an til en diskussion af forskellen mellem offentlige og private organisationer – for der er forskel ifølge forfatterne! I det sidste kapitel (kapitel 9) gør forfatterne et interessevækkende forsøg på at sammensmelte bogens perspektiver til, hvad de kalder et transformativt perspektiv. Dette er et interessant bud på et egentligt sammenhængende teoretisk begrebsapparat til brug i studiet af offentlige organisationer. Ikke mindst i lyset heraf synes denne del noget kortfattet. Man kunne ønske, at forfatterne havde valgt at udfolde deres teoretiske syntese noget mere. At de ikke har det, hænger nok sammen med, at bogen er tænkt som en lærebog i organisationsteori på et introducerende niveau.

Med udgangspunkt i en læsning af bogen som en lærebog i organisationsteori kan der peges på to forhold, der trækker ned i en dansk sammenhæng. For det

første er bogen norsk, og alle eksempler er norske. Dette fremmer ikke bogens værdi for danske studerende. For det andet har man bevidst udeladt referencer i teksten. Det er givetvis gjort for at fremme læsevenligheden, og der er kompenseret herfor ved at have et afsnit om anbefalet litteratur til hvert kapitel. Forfatterne gør eksplicit opmærksom på, at de ikke skriver på en *tabula rasa*, men står i gæld til en række kolleger, som der trækkes heftigt på. I sidste ende er det et spørgsmål om smag og behag, men for den enkelte læser, der med afsæt i bogen ønsker at grave sig længere ned i organisationsteorien, kunne man efterlyse en mere direkte sammenhæng mellem bogens fremstilling og de oprindelige kilder.

Alt i alt er bogen kendetegnet ved en række fordele og ulemper, som relativt kortfattede introduktionsbøger ofte har. Fremstillingen er let tilgængelig, og man når meget rundt i forskellige dele af organisationsteorien. Men netop det forhold har samtidig den uundgåelige konsekvens, at fremstillingen enkelte steder tenderer at blive kursorisk. For eksempel får vi på side 124 at vide, at John Kingdon benytter begrebet *windows of opportunities* til at studere, hvordan "*en stabil institusjonell utvikling kan brytes av plutselige endringer fordi nye løsninger søker problemer*". Her vil en studerende, der ikke tidligere har stiftet bekendtskab med Kingdon, måske have svært ved at følge med.

Samlet set er bogen et interessant bud på en lærebog i organisationsteori. Dens ligefremme fremstilling samt dens velovervejede inddragelse af relevant teori og mange eksempler gør den absolut anbefalelsesværdig for studerende og undervisere, som ønsker en introduktion udi organisationsteorien med særlig blik på den offentlige sektor.

Poul Skov Dahl
Institut for Statskundskab
Syddansk Universitet

Modtagne bøger

- Bengtsson, Åsa & Kimmo Grönlund (red.), *Partier och ansvar*, Stockholm: SNS Förlag, 2004.
- Berger, Peter L. & Thomas Luckmann, *Den sociale konstruktion af virkeligheden. En videnssociologisk afhandling*, København: Akademisk Forlag, (1966) 2004.
- Campbell, John L., *Institutionel forandring og globalisering*, København: Akademisk Forlag, 2004.
- Carlsen, Per & Hans Mouritzen (eds.), *Danish Foreign Policy Yearbook 2004*, København: Danish Institute for International Studies, 2004.
- Christiansen, Peter Munk, Asbjørn Sonne Nørgaard & Niels Chr. Sidenius, *Hvem skriver lovene? Interesseorganisationer og politiske beslutninger*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004.
- Fuglsang, Lars & Poul Bitsch Olsen (red.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tværs af fagkulturer og paradigmer*, Roskilde: Roskilde Universitetsforlag, 2004.
- Hansen, Niels Erik, *Ro og orden. Danmark i 1940'erne*, København: Columbus, 2004.
- Hjort, Magnus, *Nationens livsfråga. Propaganda och upplysning i forsvärets tjänst 1944-1963*, Stockholm: Santérus Förlag, 2004.
- Jacobsen, Benny & Janus Gaarsmand Jacobsen, *Velfærdsstatens mange liv*, København: Columbus, 2004.
- Jacobsen, Michael Hviid & Jens Tonboe (red.), *Arbejdssamfundet*, København: Hans Reitzels Forlag, 2004.
- Jensen, Bent, *Vil der være hænder nok? Danskernes arbejdsudbud i 2000-tallets velfærdsstat*. København: Gyldendal, 2004.
- Journal of Peace Research*, Volume 41, Number 5, September 2004.
- Kjær, Ulrik & Mogens N. Pedersen, *De danske folketingsmedlemmer. En parlamentarisk elite og den rekruttering, cirkulation og transformation 1849-2001*, Magtudredningen, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004.
- Korsgaard, Ove, *Kampen om folket. Et dannesperspektiv på dansk historie gennem 500 år*, København: Gyldendal, 2004.
- Lomborg, Bjørn m.fl., *Copenhagen Consensus. Globale kriser – globale svar*, Århus: Aarhus Universitetsforlag, 2004.
- Midgaard, Knut & Bjørn Erik Rasch (red.), *Demokrati – vilkår og virkninger*, Bergen: Fakbokforlaget, 2004 (2. udgave).
- Möller, Tommy, *Svensk politisk historia 1809-1975*, Lund: Studentlitteratur, 2004.
- Premfors, Rune & Klas Roth (red.), *Deliberativt demokrati*, Lund: Studentlitteratur, 2004.
- Thagaard, Tove, *Systematik og indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*, København: Akademisk Forlag, 2004.
- Thorndal, Morten Hansen, *Modernitetens politiske teoretikere. Nyere politisk teori og filosofi*, København: Columbus, 2004.

Abstracts

Erik Damgaard

Parliament and Democracy

Among the numerous topics dealt with by the Danish Democracy and Power program, several concern parliament (*the Folketing*). Important questions to consider are whether *the Folketing* is representative for the electorate? Second, does the Danish form of minority governance create democratic problems? Third, has EU membership undermined Danish parliamentary control? There are hardly any major problems concerning representation whereas the introduction of “positive parliamentarism” might help to stabilize governments. Finally, parliamentary control could be enhanced if the normal specialized committees played a larger role in the process.

Anker Brink Lund

Powers of News Media versus Powers over News Media

On the basis of publications originating with the Danish *Magtudredning* it is obvious that the news media play an important role in modern politics. In terms of parliamentary reform three areas of policy deserve critical review: (1) Regulation of the political use of spin doctors; (2) tax-based aid to news media with economical problems; (3) tax-based incentives to secure greater diversity in a converging media structure. From a democratic point of view, however, it is even more important to address the current lack of professional skills in media management among the majority of candidates running for and holding political office. In this respect little can be done by way of parliamentary reform. Consequently, it is less important to curb political spin than it is to professionalize the many amateurs of everyday politics, i.e. teach these actors the fundamental skills of priming, framing, spinning, and niche nursing.

Jørgen Goul Andersen

Too Much Spectator Democracy, But What Can Be Done?

Political participation in Denmark is high, both historically and comparatively, and in many ways participation has also become more equal. At the same time, the citizens demonstrate a high level of political involvement, focus on community, high social trust, growing European and international focus etc. Moreover, political trust is at an all-time high. However, all these positive traits do not compensate for the fact that the political participation has distanced itself from the input side in the “large democracy” where the disadvantaged social groups have been weakened,

where policy formulation is centralized, and where many of the largest reforms are passed without opportunity for a public debate. The decision making capacity is (too?) great, but participation is not doing so well. The challenge is not more community-based democracy, but to strengthen the democratic participation at the national and European level.

Peter Munk Christiansen and Asbjørn Sonne Nørgaard
Consensus Democracy and Interest Organizations

Consensual democracies such as the Danish are often related to corporatism. The core institutions of the Danish consensual democracy have largely remained unchanged, but major changes have taken place in the corporatist institutions. Decision-making has become more pluralistic. The development has positive as well as negative democratic consequences. The negative consequences concern greater inequality and less transparency in political decision-making. There are no simple ways to solve these problems through reforms.

Thomas Pallesen
A Successful Local Government Reform and So What?

There are number of criteria for the "good local democracy". One of these is responsiveness, and the Danish local government reform from 1970 has in this respect been a success. The Danish debate over the proper local government size has been considered as a dilemma of choosing between smaller and more democratic units and bigger and more efficient local governments. The good news from a central government sponsored commission is that there are no such dilemma anymore and thus good reasons to increase the size of the local governments. Although this conclusion is weakly founded, a local government reform along these lines is in the making. From a democratic perspective the biggest advantage of the present reform initiative is nonetheless a clearer demarcation of central and local government responsibilities.

Jens Blom-Hansen and Jørgen Grønnegård Christensen
EU and Denmark

EU membership raises several questions concerning its consequences for Danish democracy, which have not been subject to systematic analysis. The Danish Democracy and Power Study has to some extent made this good. This is the case for the analysis of the regulatory and economic consequences of EU. In addition there are important institutional issues such as parliamentary control with the government's EU-policies and its interdepartmental coordination as well as the involvement of interest organizations in the formulation and implementation of EU-related policies.

Simon Calmar Andersen

The launch of New Public Management in Danish Schools

Experiences from one of the most ambitious New Public Management reform programs in Danish schools show that the impact on teaching is very limited. This has not, however, weakened politico-administrative support of the reforms. The question is: why? Comparing the agency theory with a systems-theoretical approach, a case study of a Danish public school and its municipality suggests that the conflict of interests, which was central to earlier versions of agency theory, is not the key to understanding the situation. On the one hand, the reforms do not seem to make sense in the educational system; on the other hand, the reforms blind the political system from seeing this. Therefore, the political system can only react by reiterating the reforms.

Om forfatterne

Erik Damgaard, dr.scient.pol., professor i almen og sammenlignende statskundskab ved Aarhus Universitet. Blandt hans interesseområder er partier, parlamenter, regeringer og demokrati. Har i magtudredningsregi udgivet bogen *Folkets styre. Magt og ansvar i dansk politik* (2003) og har derudover blandt andet publiceret *Parlamentarisk forandring i Norden* (1990), er medforfatter til *Delegation and Accountability in European Integration* (2000). E-mail: damgaard@ps.au.dk

Anker Brink Lund, cand.scient.pol. (Aarhus), dr.phil. (Roskilde), professor i mediesociologi ved Syddansk Universitet og professor i medieledelse ved CBS International Center for Business and Politics, Handelshøjskolen i København. Har finansieret af Magtudredningens skrevet bogen: *Den redigerende magt – nyhedsinstitutionens politiske indflydelse* (2002). E-mail: abl.cbp@cbs.dk

Jørgen Goul Andersen, professor ved Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning, Aalborg Universitet og medlem af Magtudredningens forskningsledelse. Har i forbindelse med den danske magtudredning udgivet *Magten på Borgen* (2004), *Et ganske levende demokrati* (2004), *Over-Danmark og Under-Danmark?* (2003). E-mail: goul@socsci.aau.dk

Peter Munk Christiansen, professor ved Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet og medlem af Magtudredningens forskningsledelse. Har i de senere år især beskæftiget sig med interesseorganisationernes politiske rolle, eliter og forskellige aspekter ved organiseringen af offentlige forvaltning. E-mail: pmc@sam.sdu.dk

Asbjørn Sonne Nørgaard, lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, har i de senere år især beskæftiget sig med interesseorganisationernes politiske rolle, med arbejdsmarkedet og med forskellige aspekter ved organiseringen af den offentlige forvaltning. E-mail: asn@ps.au.dk

Thomas Pallesen, lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, har i de senere år beskæftiget sig med forskellige aspekter af den offentlige forvaltnings organisering, såsom reorganiserings- og reformpolitik, decentraliseringen af forvaltningen og den danske offentlige sektor i komparativ belysning. E-mail: pallesen@ps.au.dk

Jens Blom-Hansen, professor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, har i de senere år beskæftiget sig bredt med forvaltningspolitiske problemstillinger, herunder samspillet mellem niveauerne i den offentlige sektor EU-stat-kommune. E-mail: jbh@ps.au.dk

Jørgen Grønnegård Christensen, professor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, er forfatter til adskillige bøger og artikler om politik og forvaltning. Aktuel forskningsinteresse er komparativ reguleringsadministration, blandt andet i EU. E-mail: jgc@ps.au.dk

Simon Calmar Andersen, ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, arbejder på et projekt, der undersøger vanskelighederne ved og mulighederne for at styre skolesystemet fra politisk side. E-mail: simon@ps.au.dk

Register til 36. årgang 2004

Artikler

- Andersen, Simon Calmar, *Hvorfor bliver man ved med at evaluere folkeskolen?* 4:452-468
- Blom-Hansen, Jens og Jørgen Grønnegård Christensen, *EU og Danmark* 4:439-451
- Bredsdorff, Nils, *Det tålmodige demokrati: de nordiske magtudredninger* 4:469-479
- Christiansen, Peter Munk og Asbjørn Sonne Nørgaard, *Konsensusdemokrati og interesseorganisationer* 4:418-429
- Dalberg-Larsen, Jørgen, *Forholdet mellem ret og politik i retsstaten og velfærdsstaten* 1: 5-9
- Damgaard, Erik, *Folketing og folkestyre* 4:380-391
- Elklit, Jørgen, *Er der virkelig ingen argumenter for at ændre det kommunale valgsystem?* 3:333-351
- Gad, Ulrik Pram, *Grønlandsk identitet: sprog, demokrati, velfærd og selvstændighed* 3:271-288
- Goul Andersen, Jørgen, *For meget tilskuerdemokrati, men hvad kan der gøres?* 4:406-417
- Hansen, Bernhard, *Plebejer- og netværkspartier – nyere empirisk forskning i politiske partier* 1: 88-96
- Hede, Søren Hartmann, *Velfærdsstatsregimer og arbejdsmarkeds-politik – grupperer velfærdsstaterne sig som forventet?* 3:289-310
- Jensen, Lotte og Eva Sørensen, *Netværk – fra vilkår til værktøj for styring og demokrati* 2:125-142
- Lund, Anker Brink, *Mediernes magt – og magten over medierne* 4:392-405
- Marcussen, Martin, *Et grænseoverskridende netværk af centralbanker* 2:181-200
- Nielsen, Gorm Toftegaard, *Menneskerettighederne – politik i juridisk forklædning?* 1: 23-40
- Pallesen, Thomas, *En vellykket kommunalreform og hva' så?* 4:430-438
- Palner, Thomas, *Generation X: rids af en ny politisk kultur* 3:254-270
- Pedersen, Anders Branth, *Først den ene vej og så den anden vej: de politiske beslutningsprocesser vedrørende udretning og genslyngning af Skjern Å* 1: 71-87
- Pedersen, Karin Hilmer, *Europæisering – et retligt perspektiv på EU's østudvidelse* 1: 55-70
- Porsdam, Helle, *Den konstitutionelle vending i Danmark og Europa og dens amerikanske rødder* 1: 10-22
- Schjødt, Esben Bergmann og Gert Tinggaard Svendsen, *Institutionel økonomi og social kapital teori: Et integreret perspektiv på økonomisk vækst* 2:201-216

- Slothuus, Rune, *Politisk smag som klassemarkør: en Bordieu-approach til studiet af politiske holdninger* 3:311-332
- Torring, Jacob, *Diskursive forhandlingsnetværk i aktiveringspolitikken* 2:143-163
- Vabo, Signy Irene, Gro Sandkjær Hanssen og Jan Erling Klausen, *Demokrati og deltagelse i urbane policynettverk – erfaringer fra Norge* 2:164-180
- Vedsted-Hansen, Jens, *Menneskerettigheder som politiseret ret eller retliggjort politik?* 1: 41-54

Anmeldelser

- Agamben, Giorgio, *État d'Exception – Homo Sacer II*, 2003. (Thomas Broeng Jørgensen) 2:228-231
- Anderson, Benedict, *Forestillede fællesskaber*, 2001. (Benedikte Brincker) 3:360-363
- Antonsen, Charlotte og Peter Norsk (red.), *På vej mod Europas forfatning?*, 2003. (Rebecca Adler-Nissen) 4:489-490
- Bang, Henrik P. (ed.), *Governance as social and political communication*, 2003. (Anders Berg-Sørensen) 3:363-366
- Bille, Lars og Jørgen Elklit (red.), *Partiernes medlemmer*, 2003. (Torben Krogh) 1: 97-98
- Blom-Hansen, Jens, *Subsidiaritetsprincippet vendt på hovedet? EU's strukturpolitik og Danmark*, 2003. (Poul Thøis Madsen) 3:356-358
- Christensen, Jørgen Grønnegård, *Velfærdsstatens institutioner*, 2003. (Bo Smith) 2:223-225
- Christensen, Tom, Per Lægheid, Paul G. Roness og Kjell Arne Røvik, *Organisasjonsteori for offentlig sektor. Instrument, kultur, myte*, 2004. (Poul Skov Dahl) 4:490-492
- Christiansen, Peter Munk og Asbjørn Sonne Nørgaard, *Faste forhold – flygtige forbindelser. Stat og interesseorganisationer i Danmark i det 20. århundrede*, 2003. (Ole P. Kristensen) 4:480-482
- Ejersbo, Niels og Carsten Greve (red.), *Den offentlige sektor på kontrakt*, 2003. (Jørgen Grønnegård Christensen) 1:103-104
- Elling, Bo, *Modernitetens miljøpolitik*, 2003. (Finn Arler) 1:100-103
- Heurlin, Bertel, *Riget, magten og militæret. Dansk forsvars- og sikkerhedspolitik under Forsvarskommissionerne af 1988 og 1997*, 2004. (Jens Ringsmose) 2:225-227
- Hirst, Paul, *Krig og magt i det 21. århundrede*, 2003. (Georg Sørensen) 2:231-233
- Hoff, Jens (red.), *Danmark som informationssamfund*, 2004. (Jakob Linaa Jensen) 4:484-487
- Honneth, Axel, *Behovet for anerkendelse*, 2003. (Henrik Kaare Nielsen) 2:233-234

- Howard, Marc Morjé, *The Weakness of Civil Society in Post-Communist Europe*, 2003. (Karin Hilmer Pedersen) 3:366-368
- Hønneland, Geir og Helge Blakkisrud (eds.), *Centre-Periphery Relations in Russia. The case of the Northwestern regions*, 2001. (Mette Skak) 1:104-107
- Janson, Per, *Den huvudlösa idén – Medborgarlön, välfärdspolitik och en blockerat debatt*, 2003. (Erik Christensen) 3:358-360
- Kristensen, Niels Nørgaard, *Billeder af magten. Portrætter til forståelse af magt og demokrati*, 2003. (Gitte Sommer Harrits) 1: 98-100
- Laustsen, Carsten Bagge og Jacob Dahl Rendtorff (red.), *Ondskabens banalitet – Om Hannah Arendts "Eichmann i Jerusalem"*, 2002. (Per Mouritsen) 3:353-355
- Marshall, T.H., *Medborgerskab og Social Klasse*, 2003. (Søren Flinch Midtgaard) 2:227-228
- Pallesen, Thomas, *Den vellykkede kommunalreform og decentraliseringen af den politiske magt i Danmark*, 2003. (Erik Ravn) 3:352-353
- Poulsen-Hansen, Lars P. og Niels Erik Rosenfeldt (red.), *Regionernes Rusland*, 2001. (Mette Skak) 1:104-107
- Smith, Anthony D., *Nationalisme*, 2003. (Benedikte Brincker) 3:360-363
- Taylor, Brian D., *Politics and the Russian Army. Civil-Military Relations, 1689-2000*, 2003. (Mette Skak) 2:234-236
- Togebj, Lise, *Fra fremmedarbejdere til etniske minoriteter*, 2003. (Mehmet Ümit Necef) 4:482-484
- Togebj, Lise, Jørgen Goul Andersen, Peter Munk Christiansen, Torben Beck Jørgensen og Signild Vallgård, *Magt og demokrati i Danmark – hovedresultater fra Magtudredningen*, 2003. (Curt Sørensen) 2:217-222
- Tsebelis, George, *Veto Players. How Political Institutions Work*, 2003. (Jens Blom-Hansen) 1:108-110
- Øllgaard, Jørgen og Mogens Ove Madsen (red.), *magt.dk. Kritik af Magtudredningen*, 2004. (Stefan Hermann) 4:487-488
- Østerud, Øyvind, Fredrik Engelstad og Per Selle, *Makten og demokratiet. En sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen (1998-2003)*, 2003. (Curt Sørensen) 2:217-222
- Aardal, Bernt (red.), *Velgere i villrede... En analyse af stortingsvalget 2001*, 2003. (Rune Stubager) 2:236-238

36. årgang indeholder følgende temaer og aktuelle enkeltartikler samt anmeldelser

Retliggørelse af politik

Jørgen Dalberg-Larsen: Forholdet mellem ret og politik i retsstaten og velfærdsstaten
Helle Porsdam: Den konstitutionelle vending i Danmark og Europa og dens amerikanske rødder
Gorm Toftegaard Nielsen: Menneskerettighederne – politik i juridisk forklædning?
Jens Vedsted-Hansen: Menneskerettigheder som politiseret ret eller retliggjort politik?
Karin Hilmer Pedersen: Europæisering – et retligt perspektiv på EU's østudvidelse
Anders Branth Pedersen: Først den ene vej og så den anden vej: de politiske beslutningsprocesser vedrørende udretning og genslyngning af Skjern Å
Bernhard Hansen: Plebejer- og netværkspartier – nyere empirisk forskning i politiske partier

I netværkenes spind

Lotte Jensen og Eva Sørensen: Netværk – fra vilkår til værktøj for styring og demokrati
Jacob Torfing: Diskursive forhandlingsnetværk i aktiveringspolitikken
Signy Irene Vabo, Gro Sandkjær Hanssen og Jan Erling Klausen: Demokrati og deltagelse i urbane policynettverk – erfaringer fra Norge
Esben Bergmann Schjødt og Gert Tinggaard Svendsen: Institutionel økonomi og social kapital teori: et integreret perspektiv på økonomisk vækst

Artikler uden fælles tema

Thomas Palner: Generation X: rids af en ny politisk kultur
Ulrik Pram Gad: Grønlands identitet: sprog, demokrati, velfærd og selvstændighed
Søren Hartmann Hede: Velfærdsstatsregimer og arbejdsmarkedspolitik – grupperer velfærdsstaterne sig som forventet?
Rune Slothuus: Politisk smag som klassemarkør: en Bourdieu-approach til studiet af politiske holdninger
Jørgen Elklit: Er der virkelig ingen argumenter for at ændre det kommunale valgsystem?

Magtudredningen

Erik Damgaard: Folketing og folkestyre
Anker Brink Lund: Mediernes magt – og magten over mediernes
Jørgen Goul Andersen: For meget tilskuerdemokrati, men hvad kan der gøres?
Peter Munk Christiansen og Asbjørn Sonne Nørgaard: Konsensusdemokrati og interesseorganisationer
Thomas Pallesen: En vellykket kommunalreform og hva' så?
Jens Blom-Hansen og Jørgen Grønnegård Christensen: EU og Danmark
Simon Calmar Andersen: Hvorfor bliver man ved med at evaluere folkeskolen?
Nils Bredsdorff: Det tålmodige demokrati: de nordiske magtudredninger

Abonnementspriser for 36. årgang:

Studenterabonnement	210,00 kr.
Normalabonnement	295,00 kr.
Institutionsabonnement	395,00 kr.
Enkeltnummer	100,00 kr.

Bestilling af abonnement eller enkeltnumre:

Indbetal beløbet på girokonto 5 04 51 93

Tidsskriftet Politica

c/o Institut for Statskundskab

Bartholins Allé

8000 Århus C

eller pr. e-mail: Politica@ps.au.dk; telefon: 8942 1253

Efter bestilling kommer tidsskriftet automatisk med posten.

Husk tydelig afsenderadresse.

35. årgang af *politica* kan stadig fås:

USA som global aktør

Vibeke Schou Pedersen: Sikkerhedsparadokset: terror, trusler og tradition

Morten Ougaard: Den amerikanske mission i et forandret globalt system

Kenneth Møller Johansen: Sikkerhedens politik: Clinton, Kongressen og kampen om missilforsvar

Liselotte Odgaard: Krigen mod terror og USA's rolle i det internationale samfund

Rune Slothuus: Partier med omtanke

Professioner i den offentlige sektor

Lotte Bøgh Andersen og Marianne Blegvad: Normer eller egennytte? Professionelle og økonomiske incitamenter i dansk børnetandpleje

Lars Grønvall Foldspang: Monopolisering og monopolløn? Effekten af legal autorisation

Jakob Nørgaard Andresen: Sygeplejerskemangel i Danmark? – eller Cost Containment and Professional Powers

Kristinna Andersen og Lisa Balch Christensen: Betydningen af lægernes motiver for produktiviteten på de danske sygehuse. Er lægerne aktive med- eller modspillere?

Per Mouritsen: Multikulturalisme og liberalt medborgerskab. En oversigt og typologi

Artikler uden fælles tema

Bjørn Erik Rasch: Mindretallsregjeringer, investitur og mistillitsordninger i europeisk perspektiv

Søren Serritzlew: Kan udgiftsrammer begrænse væksten i budgetterne?

Christoffer Green-Pedersen: Det Radikale Venstres betydning i dansk politi. Er den så stor, som vi går og tror?

Ulrik Kjær: *Split voting* ved de simultane valg i 2001

Sune Lægaard: Liberal nationalisme og begrebet om nationen

Gorm Bøe Petersen og Peter Kurrild Klitgaard: Hvad nu hvis? Simulering af strategisk stemmeadfærd og valgresultater ved alternative danske spærregrænser

30 år efter Jordskredsvalget

Jørgen Elklit og Mogens N. Pedersen: Decembervalget 1973: 30 år efter

Rune Stubager: Ændrede skillelinjer siden 1960'erne?

Lars Bille: Tre nye partier?

Elizabeth P. Klages: Populisme eller hvad? Fremskridtspartiet og Dansk Folkeparti som reaktioner på *politics as usual*

Jørgen Goul Andersen: Operationen lykkedes, men lægen døde. Socialdemokratiets kriser fra Krag til Lykketoft

Ole Borre: Dansk vælgeradfærd 1960-2001

Asbjørn Skjæveland: Mindretalsregjeringer i Danmark før og efter Jordskredsvalget

Politicas ph.d.-serie

Jens Bejer Damgaard, *Styring og effektivitet: Organisering af dansk børnepasning*, 1998, kr. 125,00.

Iben Nathan, *When Poor People Participate. A Case Study of a Local Government Election in a Locality of Rural Bangladesh*, 1998, kr. 125,00.

Aksel Vladimir Carlsen, *Socialdemokratiets muligheder og begrænsninger i det postsovjetiske Rusland*, 1999, kr. 125,00.

Hanne Marlene Dahl, *Fra kitler til eget tøj - Diskurser om professionalisme, omsorg og køn*, 2000, kr. 125,00.

Lars Johannsen, *The Constitution and Democracy: The Choice and Consequence of the Constitution in Post-Communist Countries*, 2000, kr. 125,00.

Mette Kjær, *The Politics of Civil Service Reform: A Comparative Analysis of Uganda and Tanzania in the 1990s*, 2001, kr. 125,00.

Bernhard Hansen, *Party Activism in Denmark. A Micro Level Approach to a Cross-Sectional Analysis of the Correlates of Party Activism*, 2002, kr. 125,00.

Vibeke Lehman Nielsen, *Dialogens pris. Uformelle spilleregler, ressourcensymmetri og forskelsbehandling i offentligt tilsyn*, 2002, kr. 125,00.

Asbjørn Skjæveland, *Government Formation in Denmark 1953-1998*, 2003, kr. 125,00.

Kristian Høyer Toft, *International Justice and Justificatory Models*, 2003, kr. 125,00.

Søren Serritzlew, *Offentlig budgetlægning i et institutionelt perspektiv*, 2004, kr. 75,00.

William Leslie Mitchell, *Instrumental Friend or Foe? Constructivist Activism in Security Policy Means Analysis*, 2004, kr. 125,00.

Rikke Skou Jensen, *Ledelse og medindflydelse. En analyse af ledelsesadfærd og institutionaliseret samarbejde på offentlige og private arbejdspladser*, 2004, kr. 125,00.

